

**ZDROJOVÉ ZAJIŠTĚNÍ
BEZPEČNOSTI: FINANCOVÁNÍ
BEZPEČNOSTI II**

CÍL

- seznámit se s metodami a nástroji financování odvětví bezpečnosti a obrany ve specifických situacích
- vysvětlit důvody a nástroje kontroly vojenských výdajů v systému mezinárodní bezpečnosti

OSNOVA:

- Vojenské výdaje
- Metody financování výdajů na bezpečnost a obranu
  - daně
  - dluh
  - znehodnocení měny
  - měnový kurs
- Mezinárodní srovnatelnost výdajů na obranu a bezpečnost

Klíčová slova: *dluh, úroková míra, státní pokladniční poukázky, státní dluhopisy, dluhopisový program, princip subsidiarity, inflace, parity kupní síly (PPP), měnový kurs, mezinárodní srovnatelnost vojenských výdajů.*

DOPORUČENÁ LITERATURA

- HITCH, Ch., J., McKEAN, R., N. *The Economics of Defense in the Nuclear Age*. 1st ed. Santa Monica: RAND, 1960. (<http://www.rand.org/pubs/reports/R346.html>)
- FUČÍK, Josef. K významu českých zemí pro vznik stálé habsburské armády. *Historie a vojenství*. 2000, roč. 49, č. 2, s. 335-344
- *Armáda a národ*. 1.vyd. Praha: Národní rada československá, 1938.
- KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1. Aufl. München: Bernard&Grafe, 1982. ISBN 3-7637-5405-9.

VOJENSKÉ VÝDAJE

- válečný poklad = zásoba platebních prostředků pro vedení války
- válečná daň = mimořádná daň sloužící k úhradě potřeb války

„K vedení války jsou potřeba tři věci: peníze, peníze a ještě jednou peníze.“

Gian Giacomo Trivulzio

ÚČINKY VOJENSKÝCH VÝDAJŮ

Funkce			
veřejné finance	vojenské výdaje (obrana)	vojenské výdaje (expediční nasazení: útočná operace)	vojenské výdaje (expediční nasazení: neútočná operace)
• alokační	veřejný statek národní obrana/obrana státu/vnější bezpečnost	destrukce protivníkovi veřejné politiky (omezení volby veřejné politiky) destrukce protivníkovi ekonomiky (zatížení náklady války)	nástup do alokační funkce veřejných financí státu v místě nasazení (zpravidla vnitřní bezpečnost)
• distribuční	(branná povinnost)	-	-
• stabilizační	podpora domácího vojensko- průmyslového komplexu	podpora domácího vojensko- průmyslového komplexu	podpora (domácího) vojensko- průmyslového komplexu

FINANCOVÁNÍ VOJENSKÝCH VÝDAJŮ

○ Forma:

- fondové (soustředění prostředků pro účel, určeny zdroje příjmů)
- rozpočtové (přerozdělení všech příjmů a alokování bez ohledu na pojmenování příjmů)

○ Zdroje:

- uvalení povinnosti platit (daň)
- prodej majetku
- zadlužení
- **inflace** (tisk peněz, znehodnocení hodnoty peněz)

VOJENSKÉ A STÁTNÍ VÝDAJE DŮLEŽITÝCH ZEMÍ II. SVĚTOVÉ VÁLKY V LETECH 1940 A 1944

	vojenské výdaje		vzrůst	státní výdaje		vzrůst
	1940	1944	%	1940	1944	%
USA (mld. USD)	2,2	87,4	3 972	9,0	94,9	1 054
Velká Británie (mld. L)	0,34	4,73	1 350	0,94	5,25	558
Japonsko (mld. Y)	5,9	73,5	1 245	8,0	93,3	1 166
Německo (mld. RM)	17,2	99,4	577	31,8	149,4	470
SSSR (mld. R)	56,8	137,8	242	174,4	264,0	151

pramen: KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1.ed. München: Bernard a Grafe, 1982.
ISBN 3-7637-5405-9. S. 38

NĚMECKÉ VÁLEČNÉ FINANCE VE II. SVĚTOVÉ VÁLCE (KONEČNÝ ÚČET)

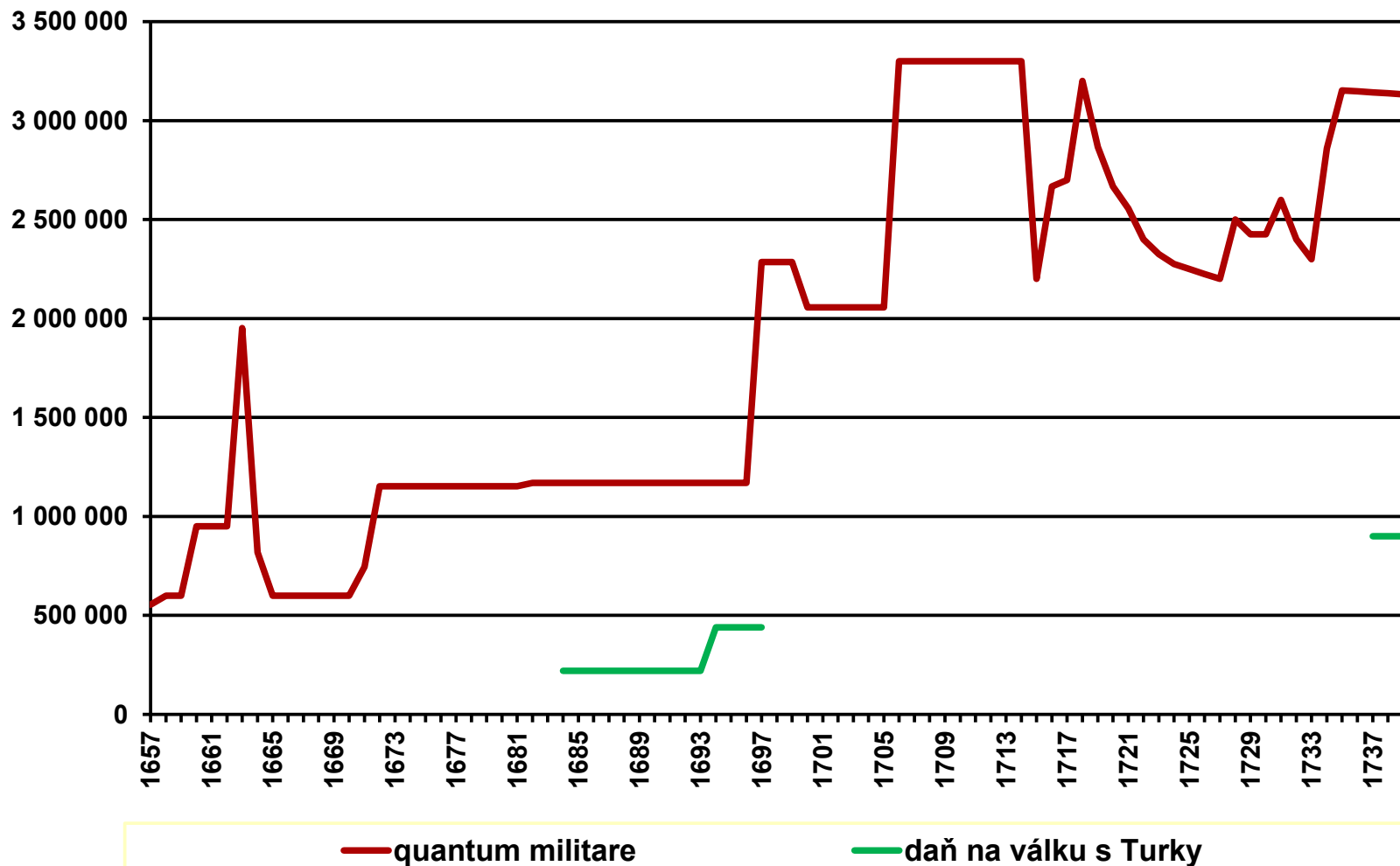
Domácí zdroje	563,0 mld. RM	85,1%
daně a cla	184,8 mld. RM	27,5%
dluh:	378,2 mld. RM	57,6%
- dlouhodobé půjčky	66,5 mld. RM	
- dl. a střednědobé pokladniční poukázky	77,0 mld. RM	
- krátkodobé neúročené pokladniční poukázky	104,0 mld. RM	
- říšská výměna	130,0 mld. RM	
- ostatní	9,7 mld. RM	
Zahraniční zdroje	100,0 mld. RM	14,9%
- kontribuce	66,0 mld. RM	
- clearingový dluh	25,2 mld. RM	
- hotovostní úvěry	3,0 mld. RM	
- zlaté rezervy	0,7 mld. RM	
- ostatní	5,1 mld. RM	

SOCIÁLNÍ ZÁTĚŽ VLIVEM VÁLKY V SRN V LETECH 1949 AŽ 1956 (V MIL. DM)

	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
péče o oběti války	1 906	2 655	3 316	3 234	3 169	3 060	3 452	3 947
odškodnění válečných zajatců	-	-	-	-	-	65	198	618
pomoc v důsledku války	812	810	505	585	1 009	880	1 139	1 205
přesídlení	6	15	50	205	35	29	27	28
zab. propuštěných zaměstnanců státu (vč. Wehrmachtu)	243	433	553	806	961	1 075	1 139	1 261
ostatní zátěže v důsledku války	109	93	175	143	-	-	-	-
závazné vyrovnání zátěží	957	1 801	2 410	2 496	3 447	4 296	3 948	3 746
celkem	4 033	5 807	7 069	7 469	8 621	9 405	9 903	10 805
v % národního důchodu	6,3	7,8	7,8	7,4	7,9	8,0	7,4	7,4

pramen: KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1.ed. München: Bernard a Grafe, 1982.
ISBN 3-7637-5405-9. S. 59.

ČESKÝ PŘÍSPĚVEK HABSBURSKÉ MONARCHII

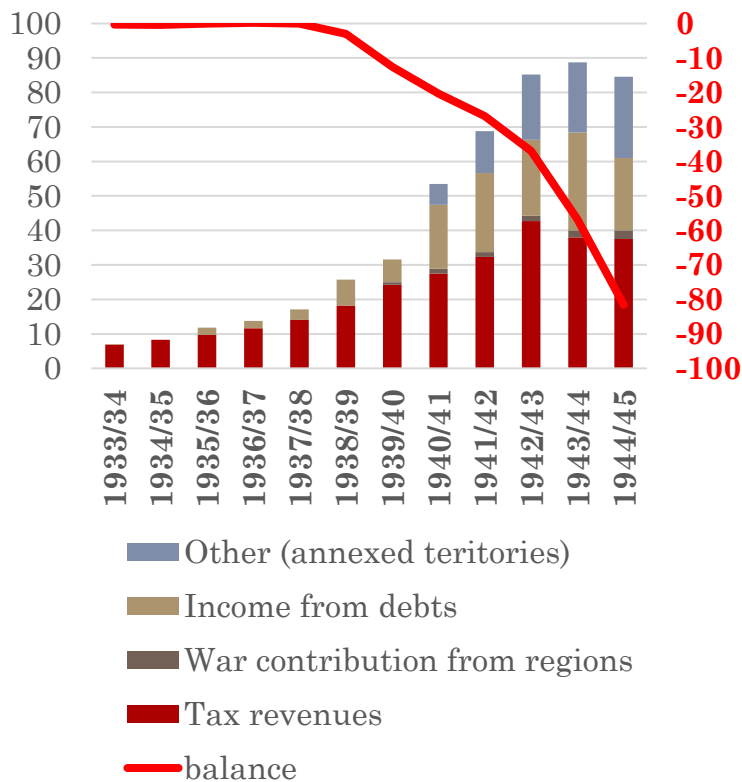
pramen: FUČÍK, Josef. K významu českých zemí pro vznik stálé habsburské armády. *Historie a vojenství*. 2000, roč. 49, č. 2, s. 335-344.

ŘÍŠSKÝ ROZPOČET A ŘÍŠSKÝ DLUH V ROZPOČTOVÝCH LETECH 1933/34 AŽ 1944/1945 (V MLD. RM)

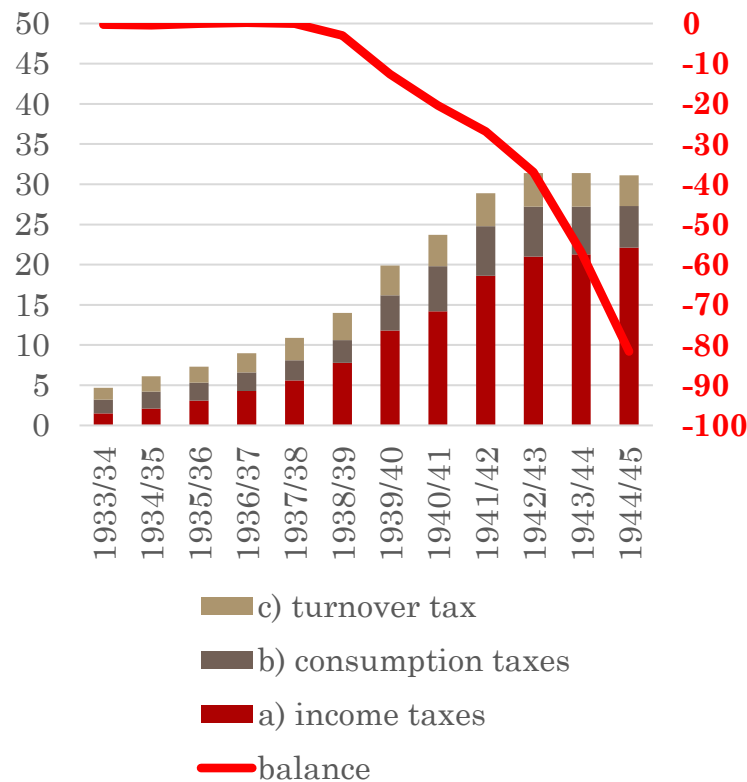
	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
Výdaje celkem	8,1	10,4	12,8	15,8	20,1	31,8	52,1	78,0	101,9	128,6	153,0	171,3
Wehrmacht	1,9	1,9	4,0	5,8	8,2	18,4	32,3	58,1	75,6	96,9	117,9	128,4
Obživa rodin	-	-	-	-	-	-	NA	NA	4,8	5,5	6,5	8,1
Úroky z dluhu	0,2	0,2	0,3	0,4	0,9	1,3	1,9	2,8	4,2	5,9	6,6	10,5
Umořování dluhu	0,3	0,4	0,4	0,7	0,7	1,0	1,3	1,7	1,9	2,1	1,8	2,8
Transfery zemím a obcím	1,8	2,2	2,6	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	3,0	3,7	7,9	8,3
Příjmy celkem	7,8	10,0	12,8	16,0	20,1	28,8	39,5	57,6	75,0	91,6	96,2	89,7
Daně a cla:	6,9	8,3	9,7	11,6	14,0	18,2	24,2	27,5	32,3	42,7	38,0	37,5
a) daně z příjmů	1,5	2,1	3,1	4,3	5,6	7,8	11,8	14,2	18,6	21,0	21,3	22,1
b) spotřební daně	1,7	2,1	2,2	2,3	2,5	2,8	4,4	5,6	6,2	6,2	5,9	5,2
c) daň z obratu	1,5	1,9	2,0	2,4	2,8	3,4	3,7	3,9	4,1	4,2	4,2	3,8
Válečné příspěvky od zemí a obcí	-	-	-	-	-	-	0,8	1,4	1,4	1,6	2,0	2,5
Příjmy z dluhů	0,1	-	2,1	2,2	3,1	7,5	6,6	18,5	22,9	22,0	28,4	21,0
Ostatní (obsazená území)	-	-	-	-	-	-	-	6,1	12,2	18,9	20,3	23,6
Saldo	-0,3	-0,4	0,0	0,2	0,0	-3,0	-12,6	-20,4	-26,9	-37,0	-56,8	-81,6
Kumulované saldo	-1,9	-2,3	-2,3	-2,1	-2,1	-5,1	-17,6	-38,0	-64,9	101,9	158,7	240,3

PŘIJMY TŘETÍ ŘÍŠE, MLD. RM

Příjmy

Daňové příjmy

DLUHOVÉ FINANCOVÁNÍ

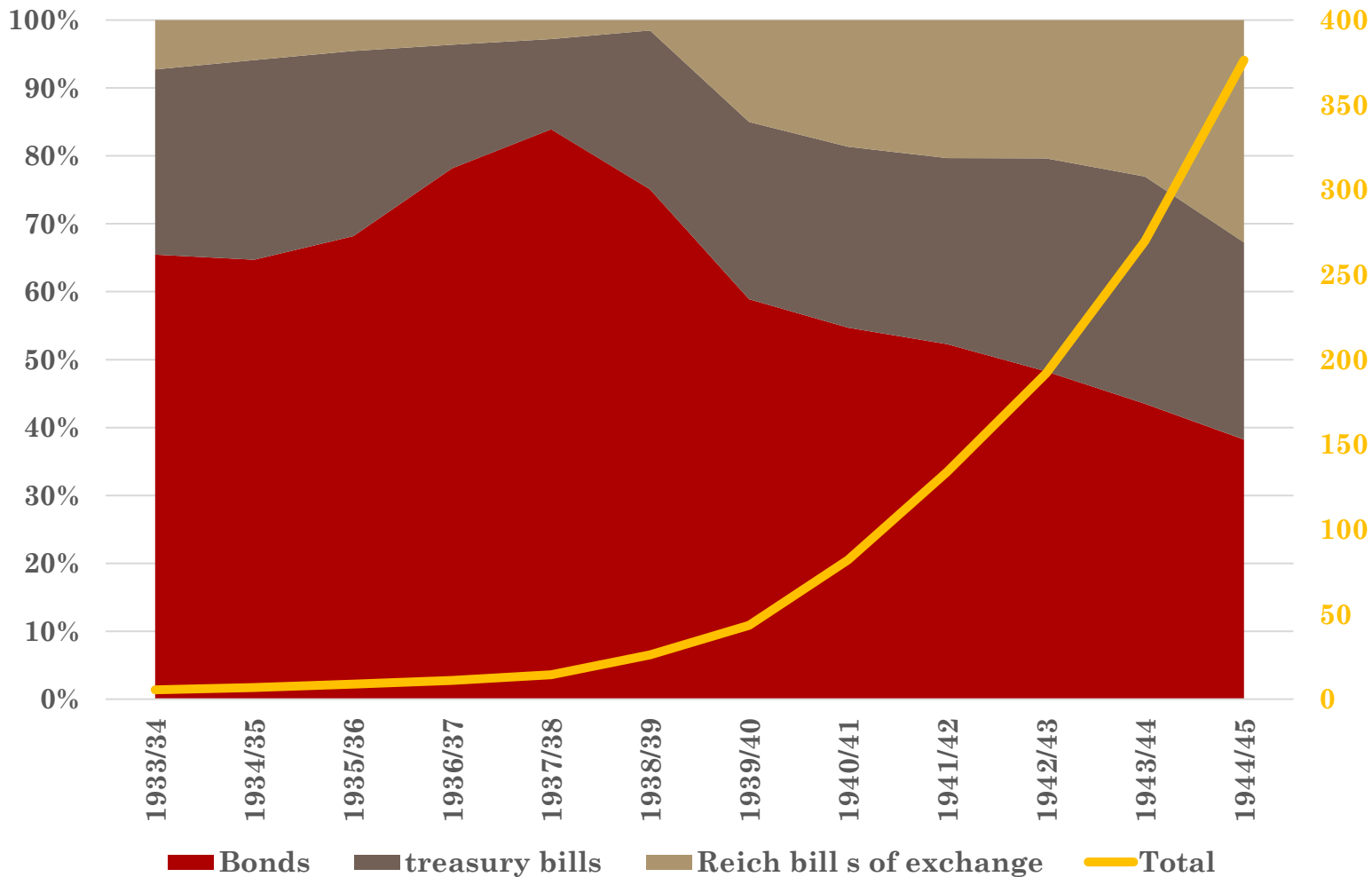
- tuzemské a zahraniční zdroje
- přímé: půjčka od jiného státu
- zprostředkované:
  - finanční trh (krátkodobé/do 12 měsíců cenné papíry – pokladniční poukázky)
  - trh cenných papírů (střednědobé, dlouhodobé cenné papíry – obligace)

DLUH TZV. III. ŘÍŠE (MLD. RM)

	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
I. CELKEM	11,8	12,5	14,4	16,1	19,1	30,7	47,9	86,0	137,7	195,6	273,4	379,8
Starý dluh (před 1.4.1924)	4,2	4,0	3,8	3,7	3,5	3,4	3,2	2,9	2,7	2,6	2,4	2,1
Nový dluh	7,6	8,5	10,6	12,4	15,6	27,4	44,7	83,1	135,0	193,0	271,0	377,7
zahraniční zadlužení	2,0	1,8	1,7	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3
domácí zadlužení:	5,5	6,8	8,9	11,0	14,3	26,1	43,5	81,9	133,8	191,9	269,8	376,4
a) dlouhodobé a střednědobé	3,6	4,4	6,0	8,6	12,0	19,6	25,5	43,7	66,9	88,4	115,6	135,4
b) krátkodobé	1,9	2,4	2,9	2,4	2,3	6,5	18,0	38,2	66,9	103,5	154,2	241,0
- pokladniční poukázky	1,5	2,0	2,4	2,0	1,9	6,1	11,3	21,3	35,1	57,5	88,9	102,7
- říšské směnky	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	6,5	14,9	26,0	37,3	61,2	116,0
II. ostatní dluhy	2,6	1,8	1,4	0,9	0,6	0,2	4,2	3,7	4,4	2,1	1,9	2,0
III. Oběh Mefo-směny	-	-	4,9	9,3	12,0	11,9	11,4	10,8	10,1	9,5	8,8	8,1

pramen: KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1.ed. München: Bernard&Grafe, 1982.
ISBN 3-7637-5405-9. S. 45-50.

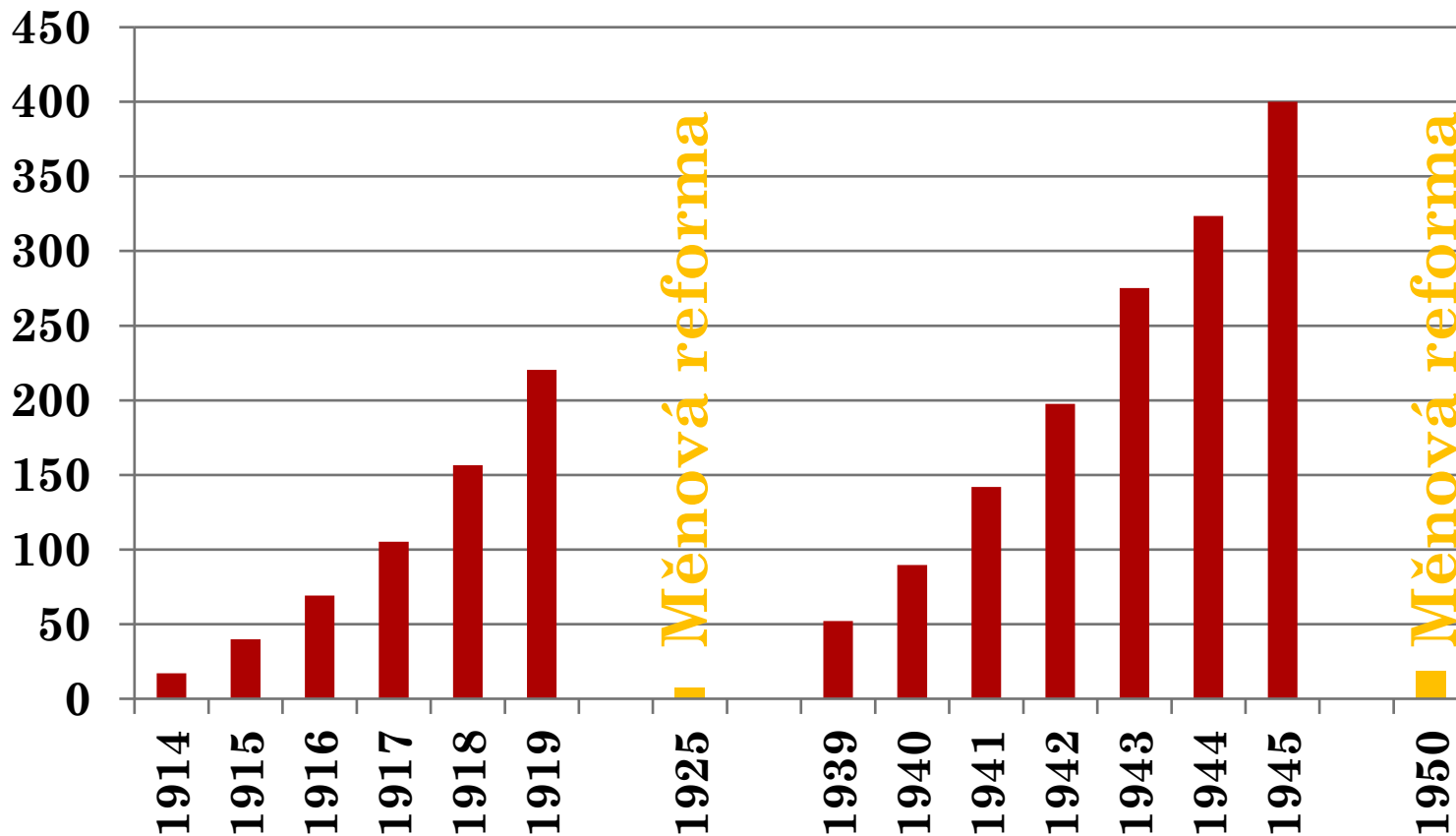
THE THIRD REICH'S DOMESTIC DEBT, RM BN

source: KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1.ed. München: Bernard a Grafe, 1982. ISBN 3-7637-5405-9. S. 38

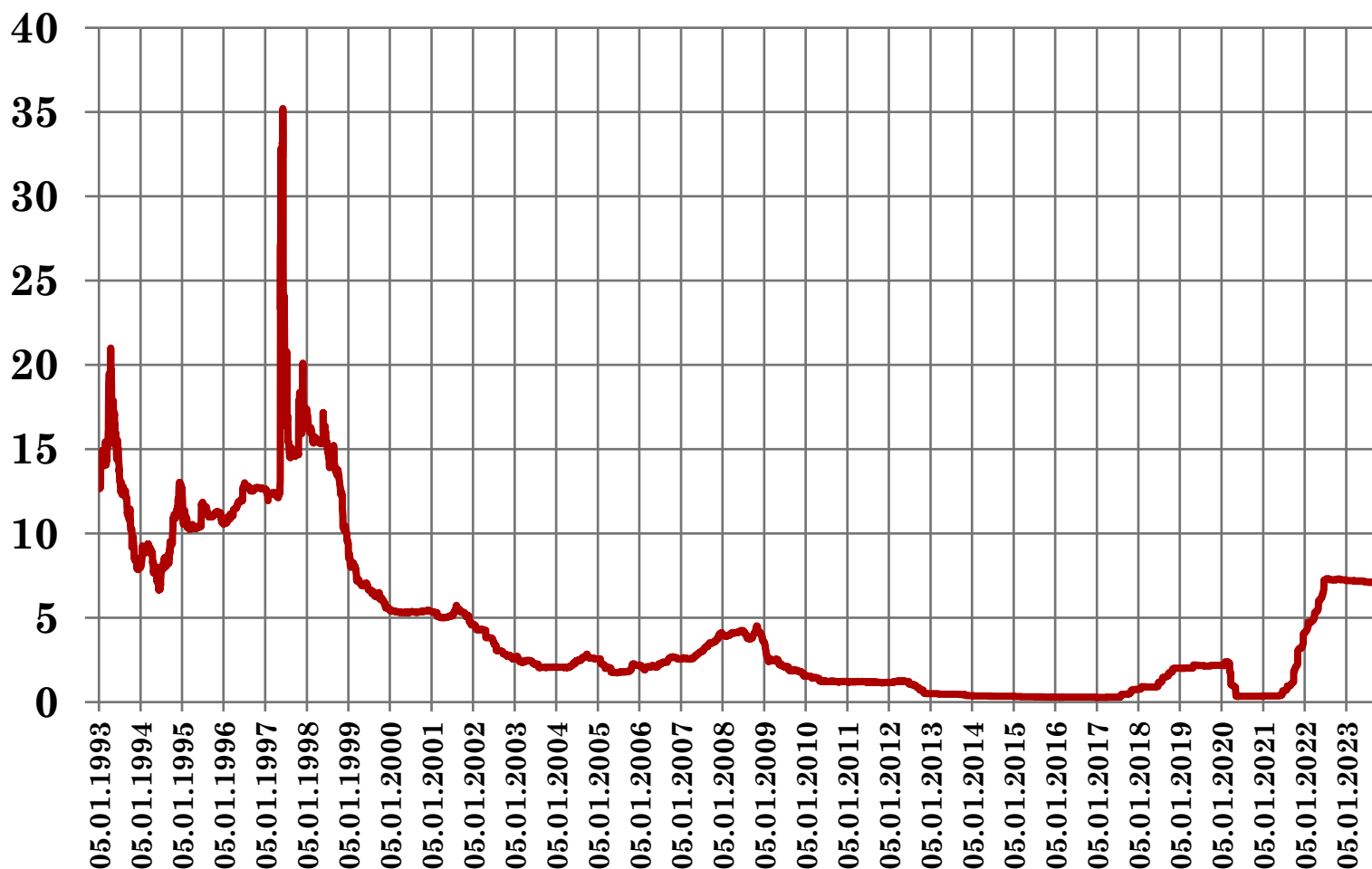

HODNOTA NĚMECKÉHO DLUHU (MLD. M, RM, DM)

pramen: KÖLLNER, L. *Militär und Finanzen*. 1. Aufl. München: Bernard a Grafe, 1982. ISBN 3-7637-5405-9. S. 60.

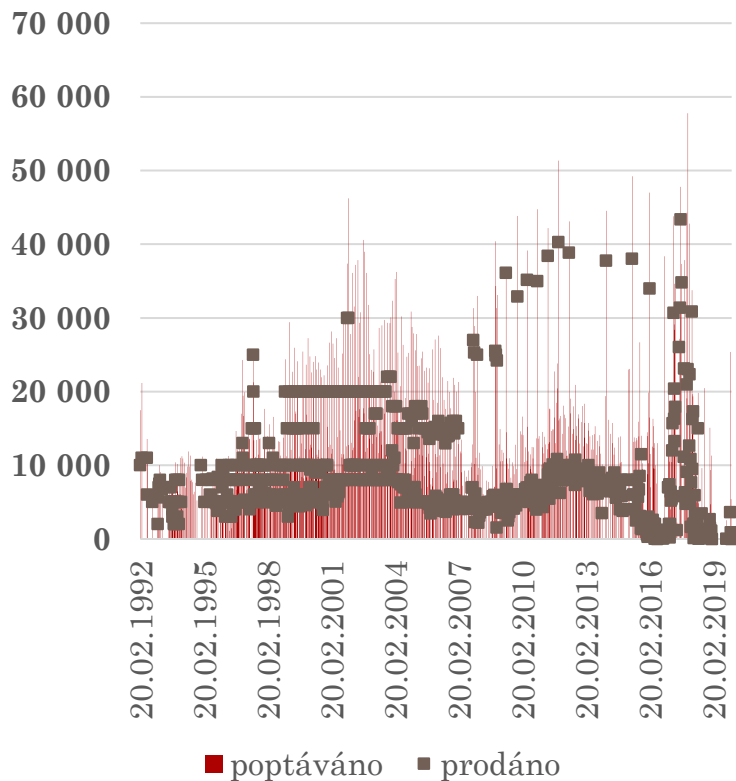
3MĚSÍČNÍ PRIBOR/DENNÍ (V %)

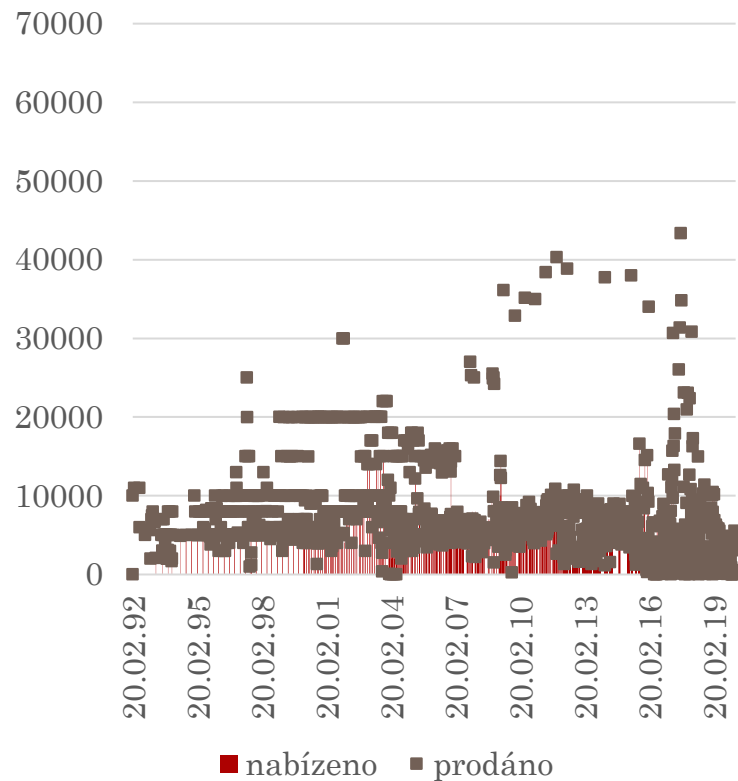
Pramen: *Fixing úrokových sazeb na mezibankovním trhu depozit – PRIBOR*. Praha, ČNB. Dostupné na <https://www.cnb.cz/cs/financni-trhy/penezni-trh/pribor/fixing-urokovych-sazeb-na-mezibankovnim-trhu-depozit-pribor/index.html>

CHOVÁNÍ TRHU V ČR (CZK M)

pokladniční poukázky

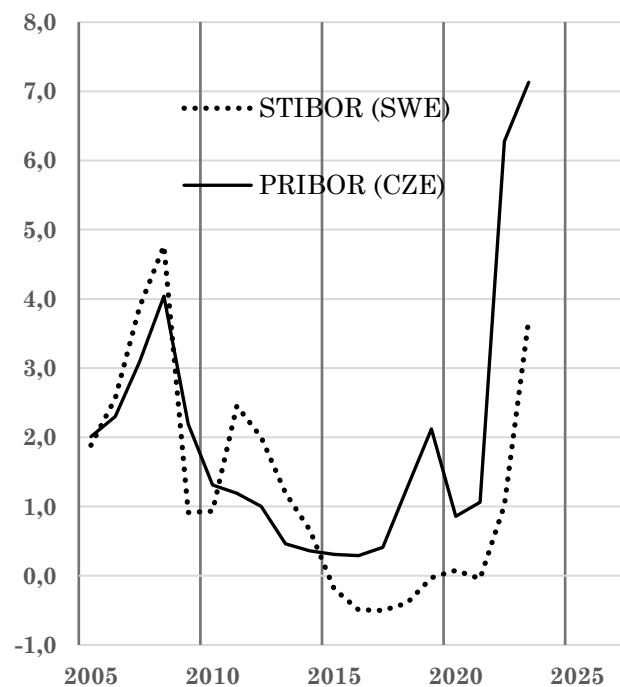
státní dluhopisy

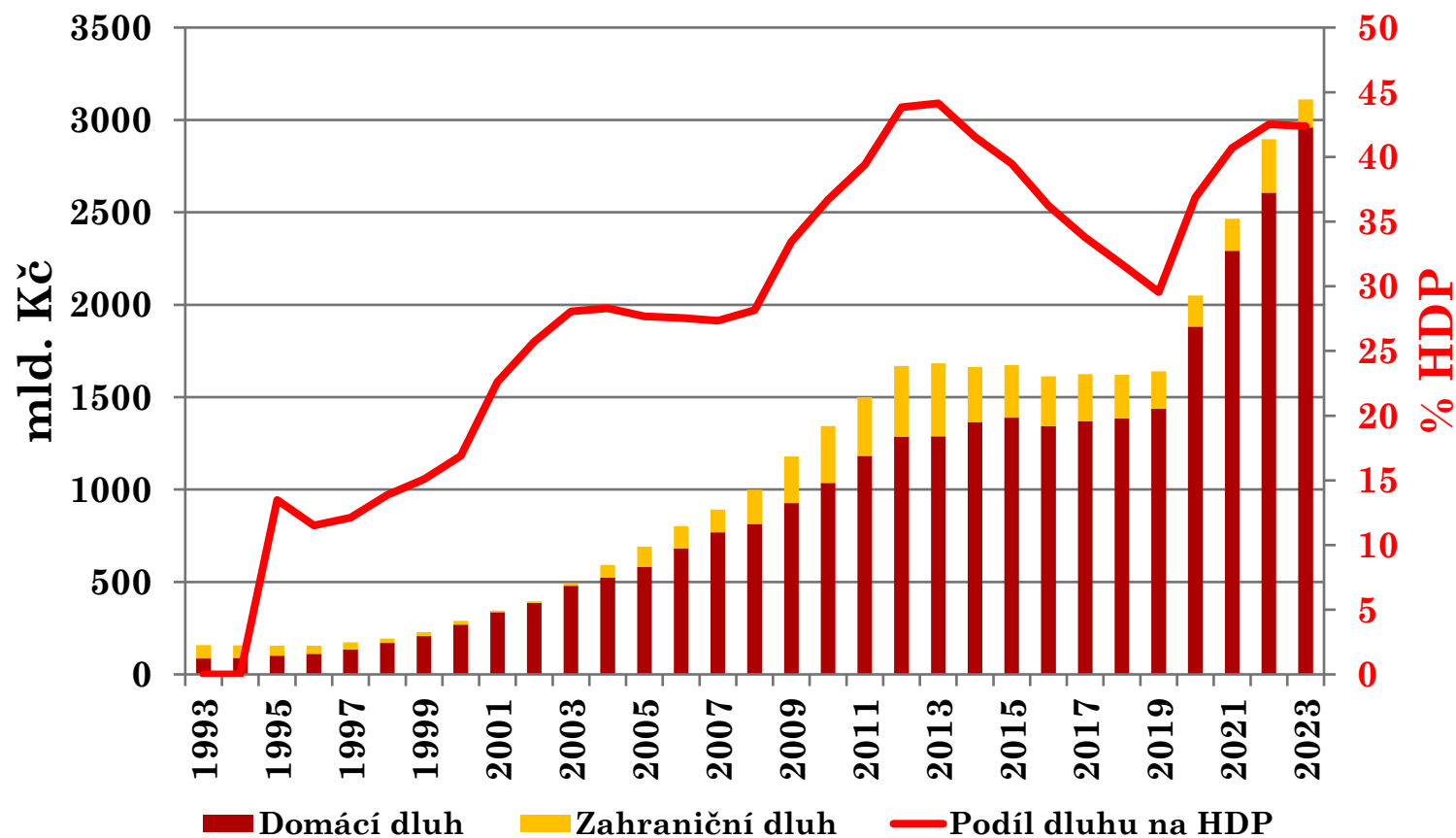
MEZINÁRODNÍ RATING (MOODY'S)

Mezibankovní sazby (3měsíční), % p.a.

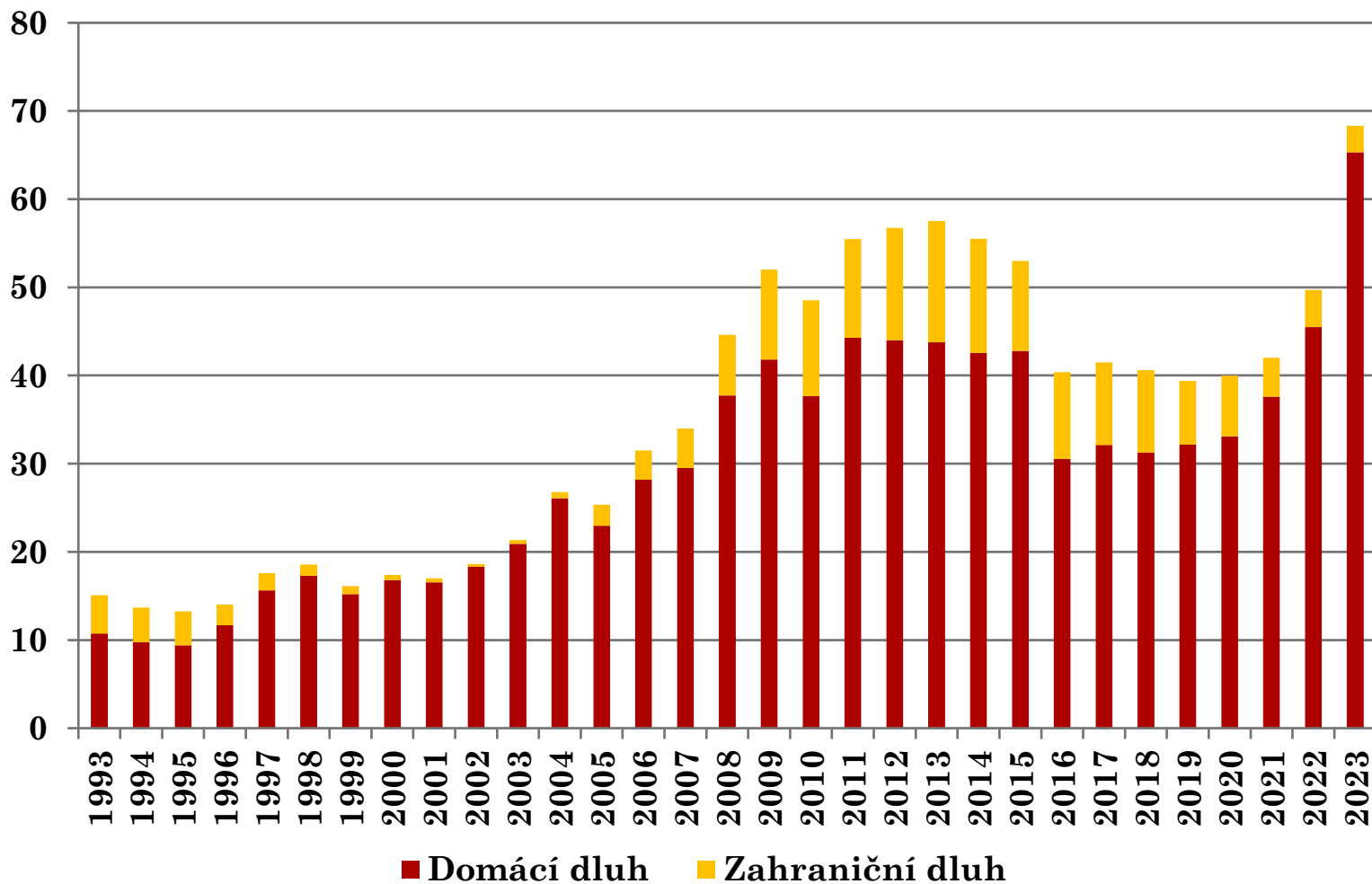
- Aaa (Prime) – SWE
- Aa1, Aa2, Aa3 (High grade) – CZE od 2019
- A1, A2, A3 (Upper medium grade) – CZE do 2019
- Baa1, Baa2, Baa3 (Lower medium grade)
- Ba1, Ba2, Ba3 (Non-investment grade speculative)
- B1, B2, B3 (Highly speculative)
- Caa1 (Substantial risks)
- Caa2 (Extremely speculative)
- Caa3, Ca (In default with little prospect for recovery)
- C (In default)

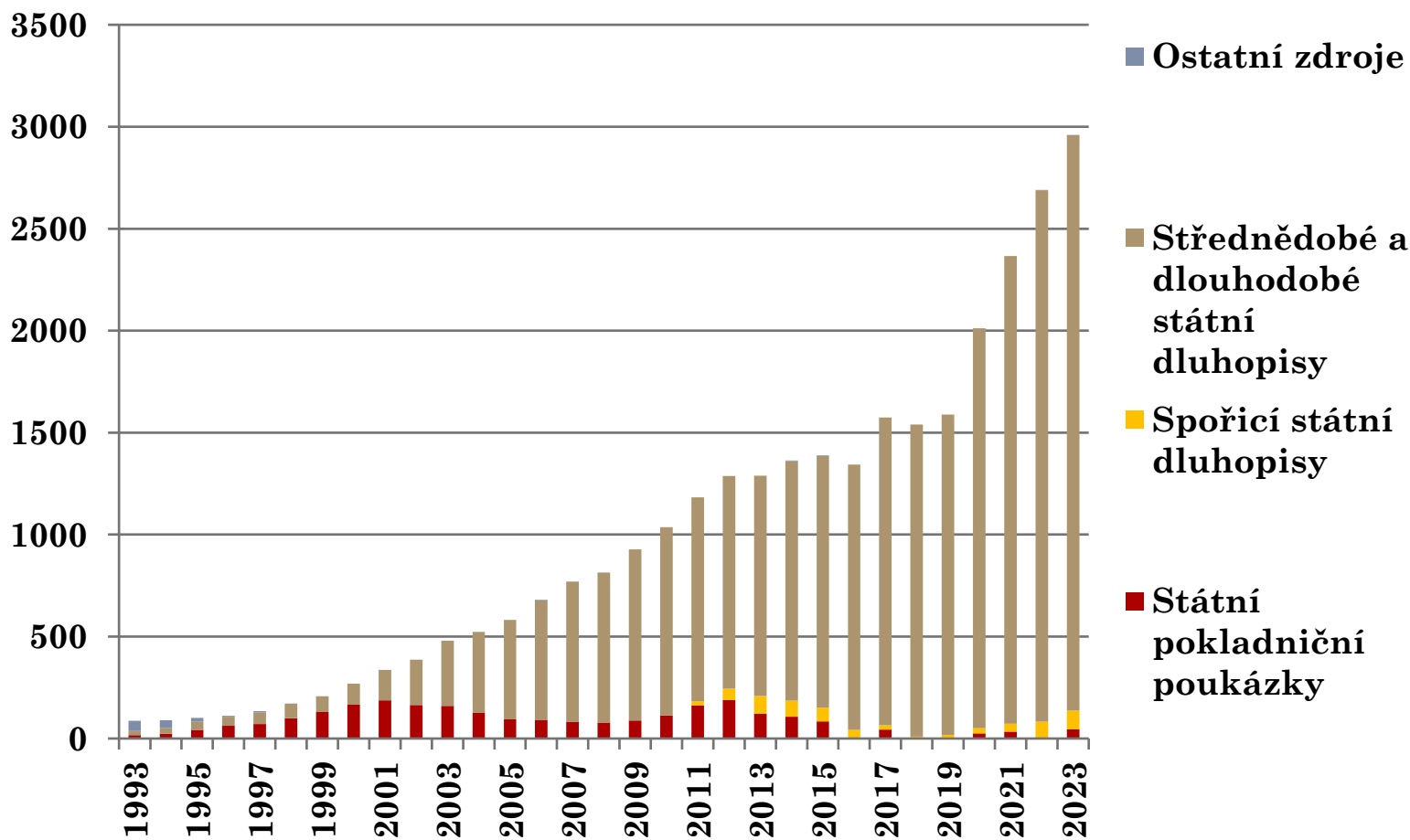
VÝVOJ A STRUKTURA STÁTNÍHO DLUHU (MLD. KČ, % HDP)

ÚROKOVÉ NÁKLADY OBSLUHY ČESKÉHO STÁTNÍHO DLUHU (MLD. KČ)

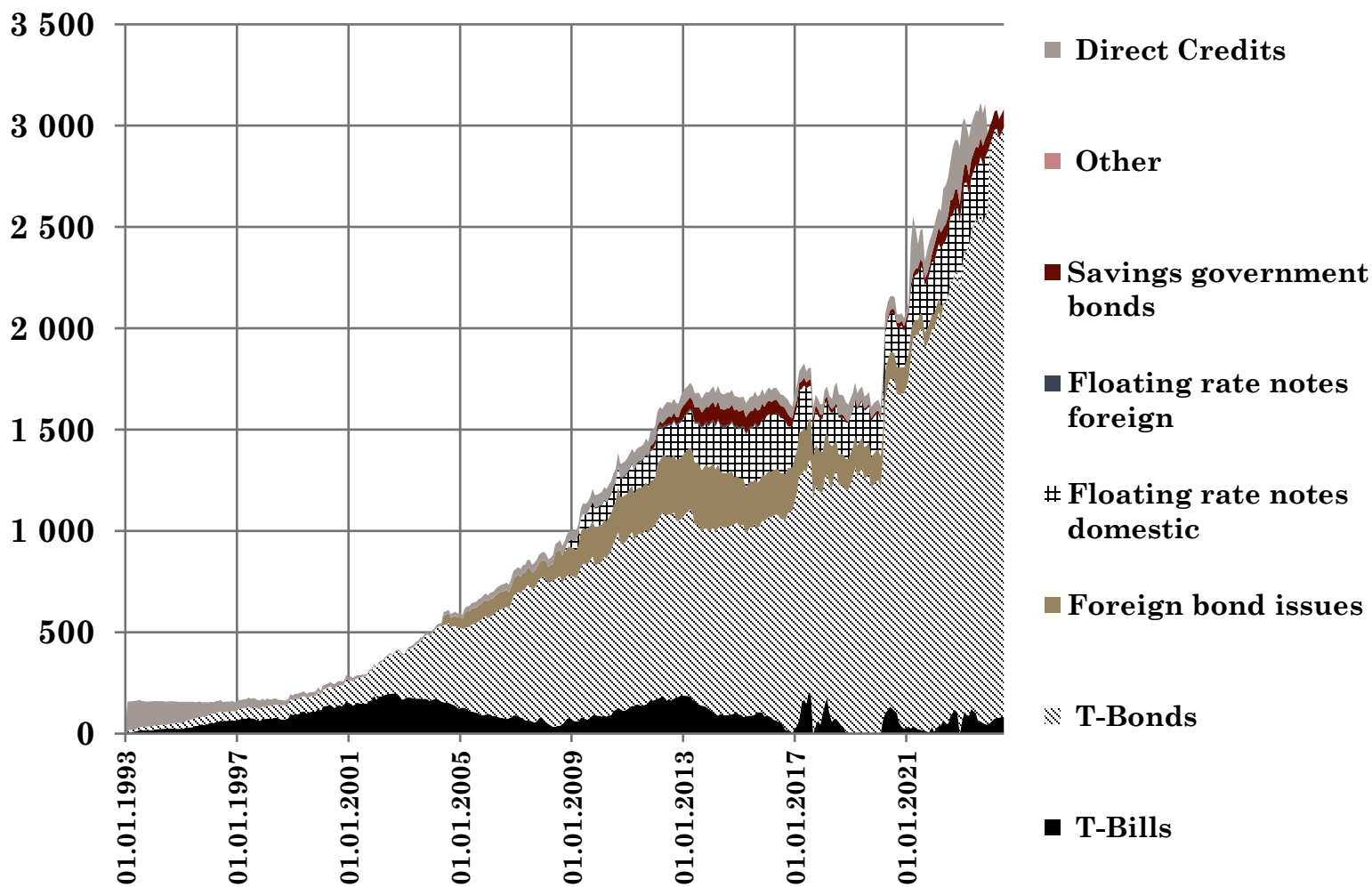

VÝVOJ A STRUKTURA DOMÁCÍHO STÁTNÍHO DLUHU ČR (MLD. KČ)

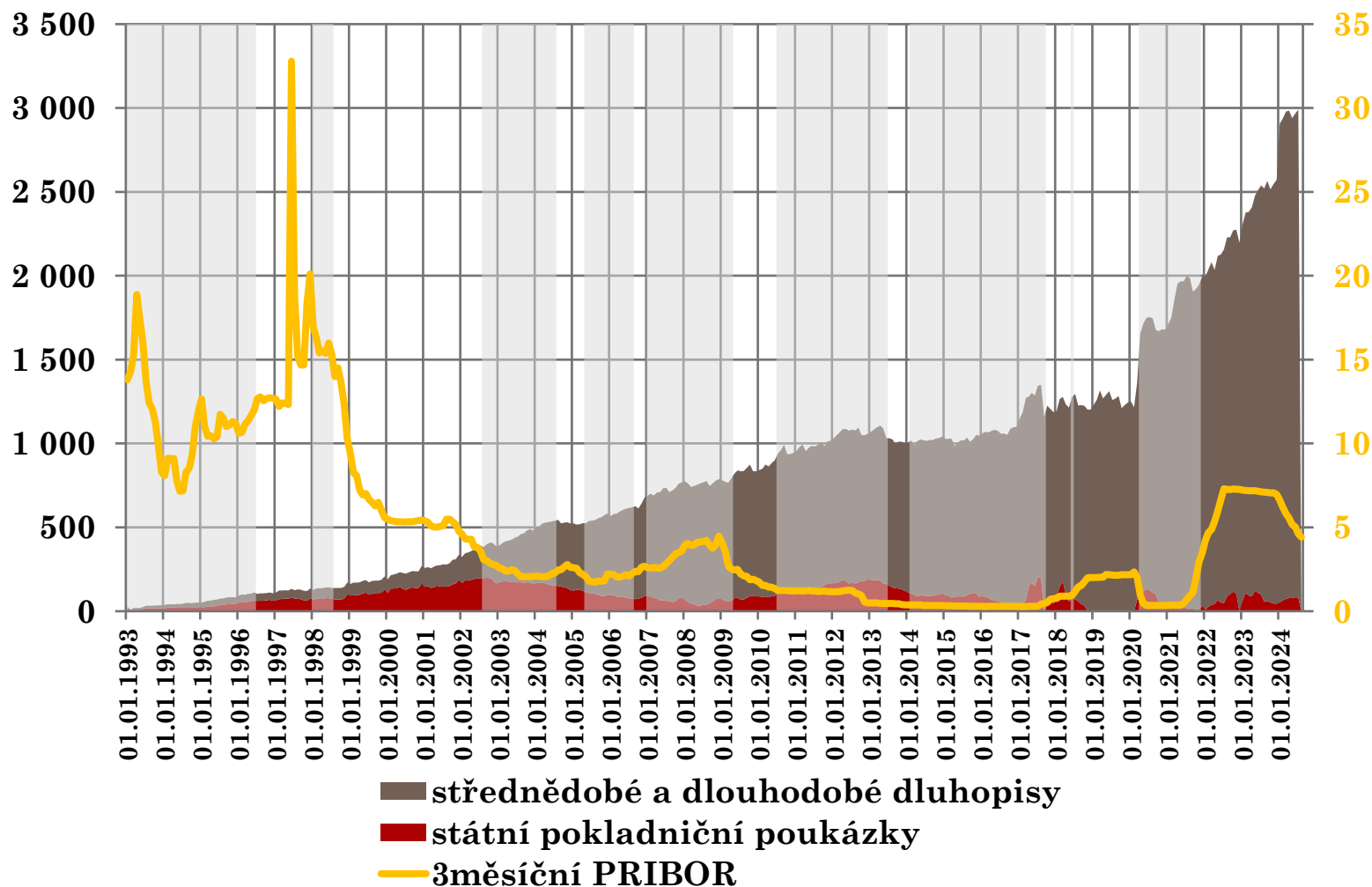
Pramen: *Struktura a vývoj státního dluhu*. Praha, Ministerstvo financí. Dostupné na <https://www.mfcr.cz/es/rozpocetova-politika/rizeni-statniho-dluhu/statistiky/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>.

VÝVOJ A STRUKTURA ČESKÉHO STÁTNÍHO DLUHU (MLD. KČ)

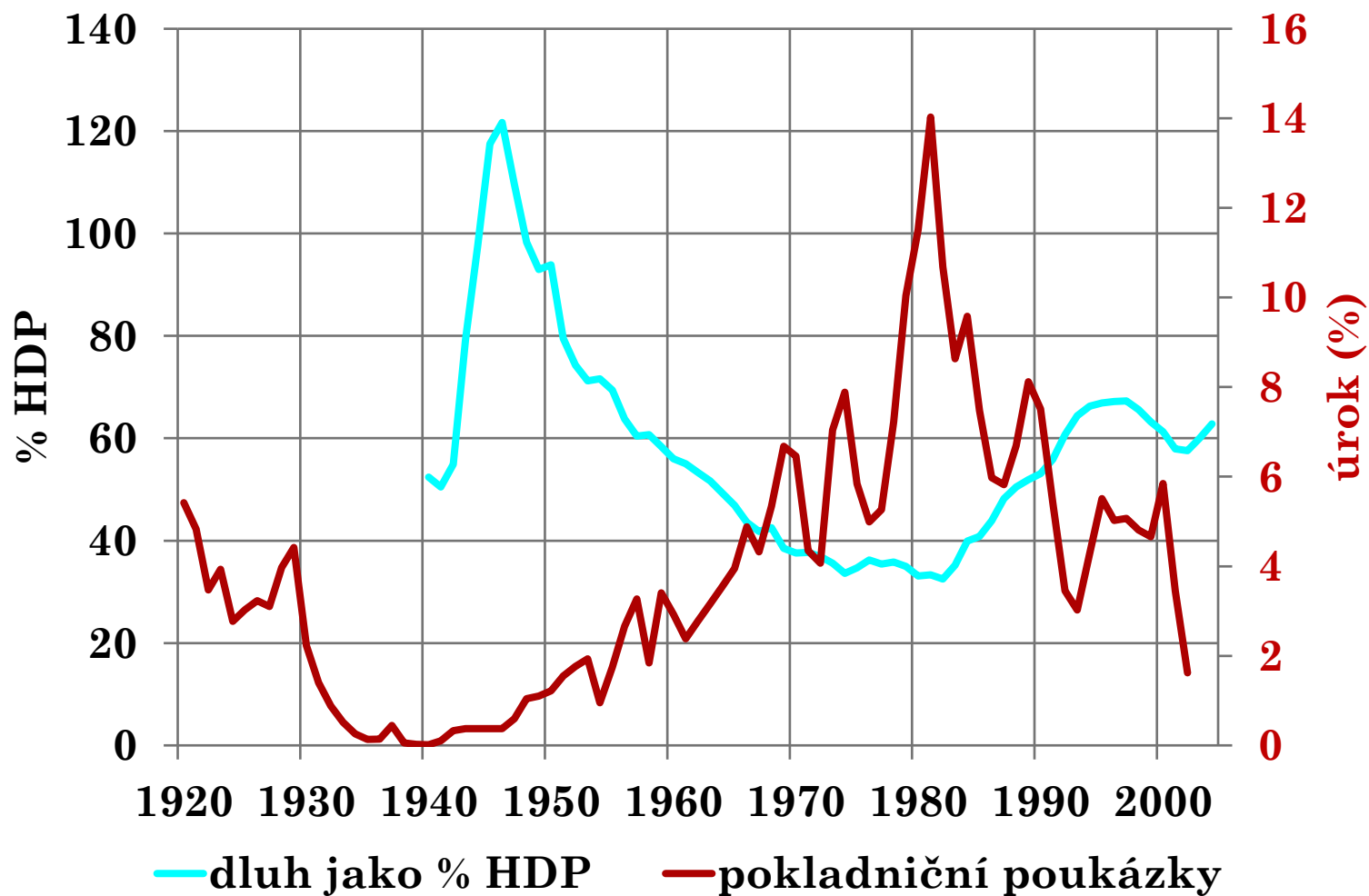

3MĚSÍČNÍ PRIBOR (%), SPP A DLUHOPISY (MLD. KČ)

USA: PRŮMĚRNÝ ÚROK 3MĚSÍČNÍCH POKLADNIČNÍCH POUKÁZEK A VELIKOST STÁTNÍHO DLUHU

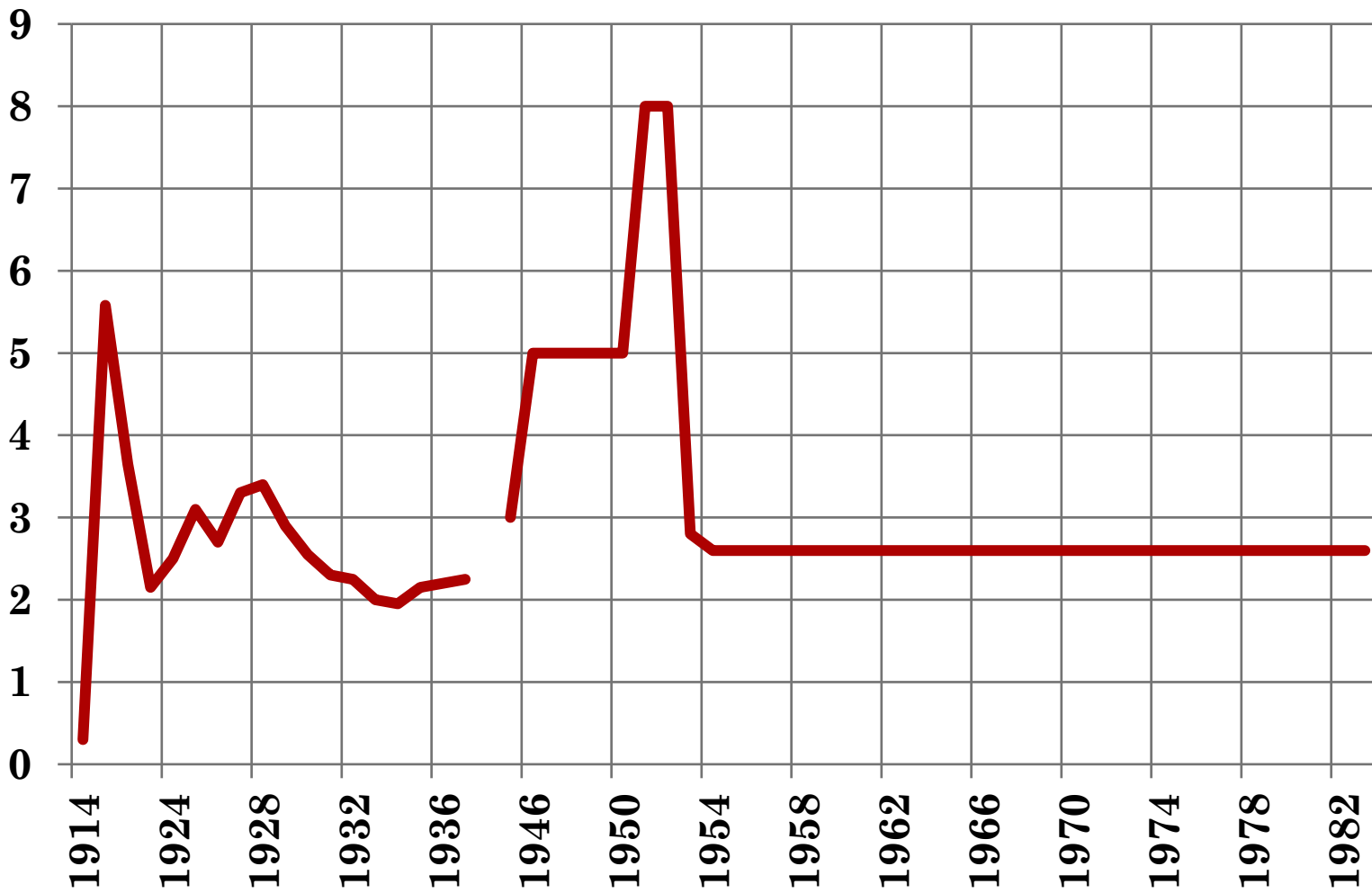
PENÍZE

- prostředek směny, zúčtovací jednotka, uchovatel hodnoty
- komoditní, papírové, bankovní
- pravé (drahý kov), neplnohodnotné (obsah kovu neodpovídá nominální hodnotě), nepravé (nominální hodnota jako symbol): bankovky, **státovky** (nucený oběh), bankovní peníze (účet)

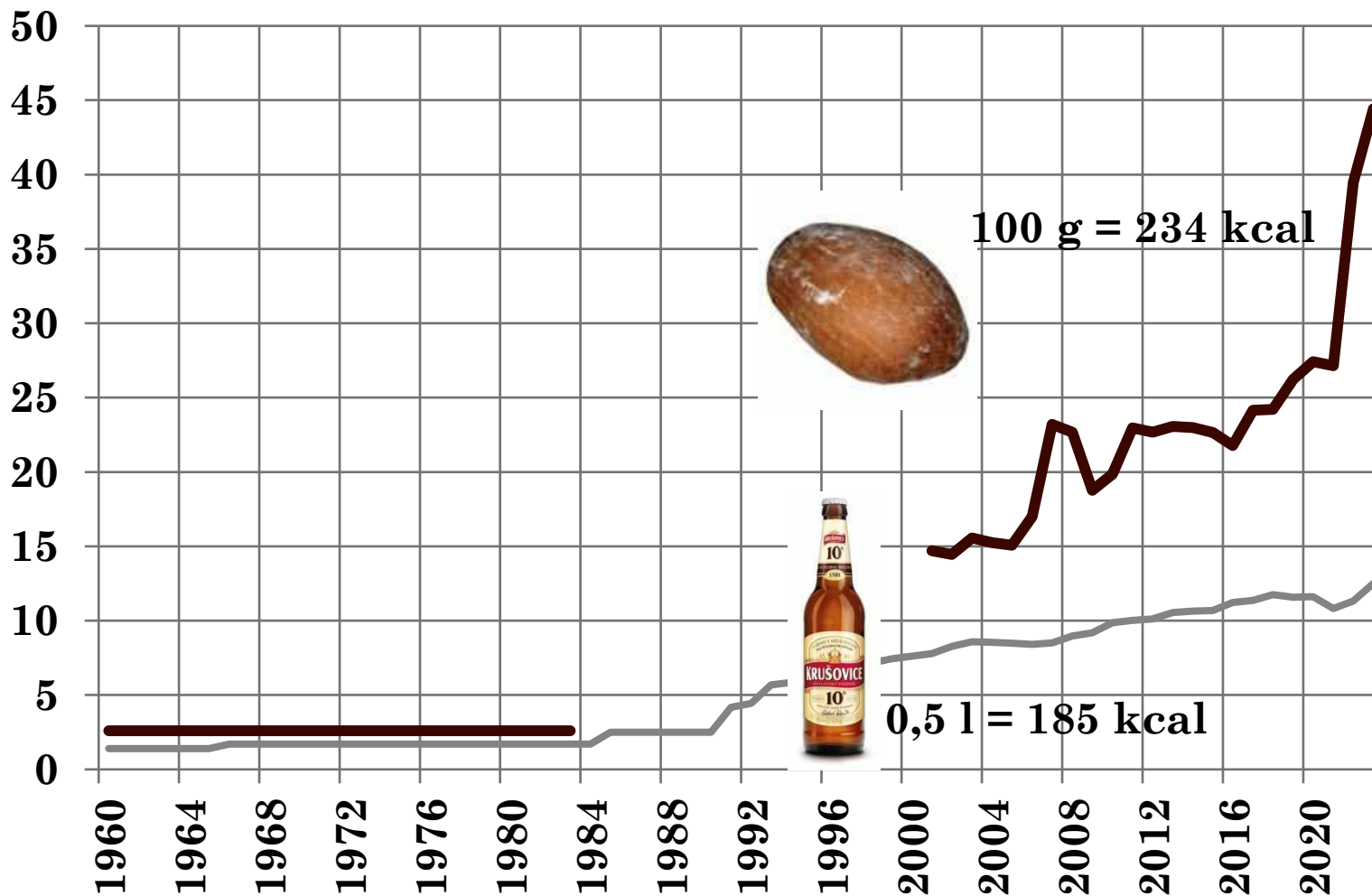
KVANTITATIVNÝ POVAHA PENĚZ

- měření inflace (kažení měny):
    - ceny zboží
    - mzdy
    - množství peněz v oběhu (obsah drahého kovu)

  - Fisherova (transakční/kvantitativní) rovnice:
    - **$M \cdot V = P \cdot Q$**
- M... množství peněz v oběhu
V... oběžná rychlost peněz
P... cenová hladina
Q... množství směňované produkce

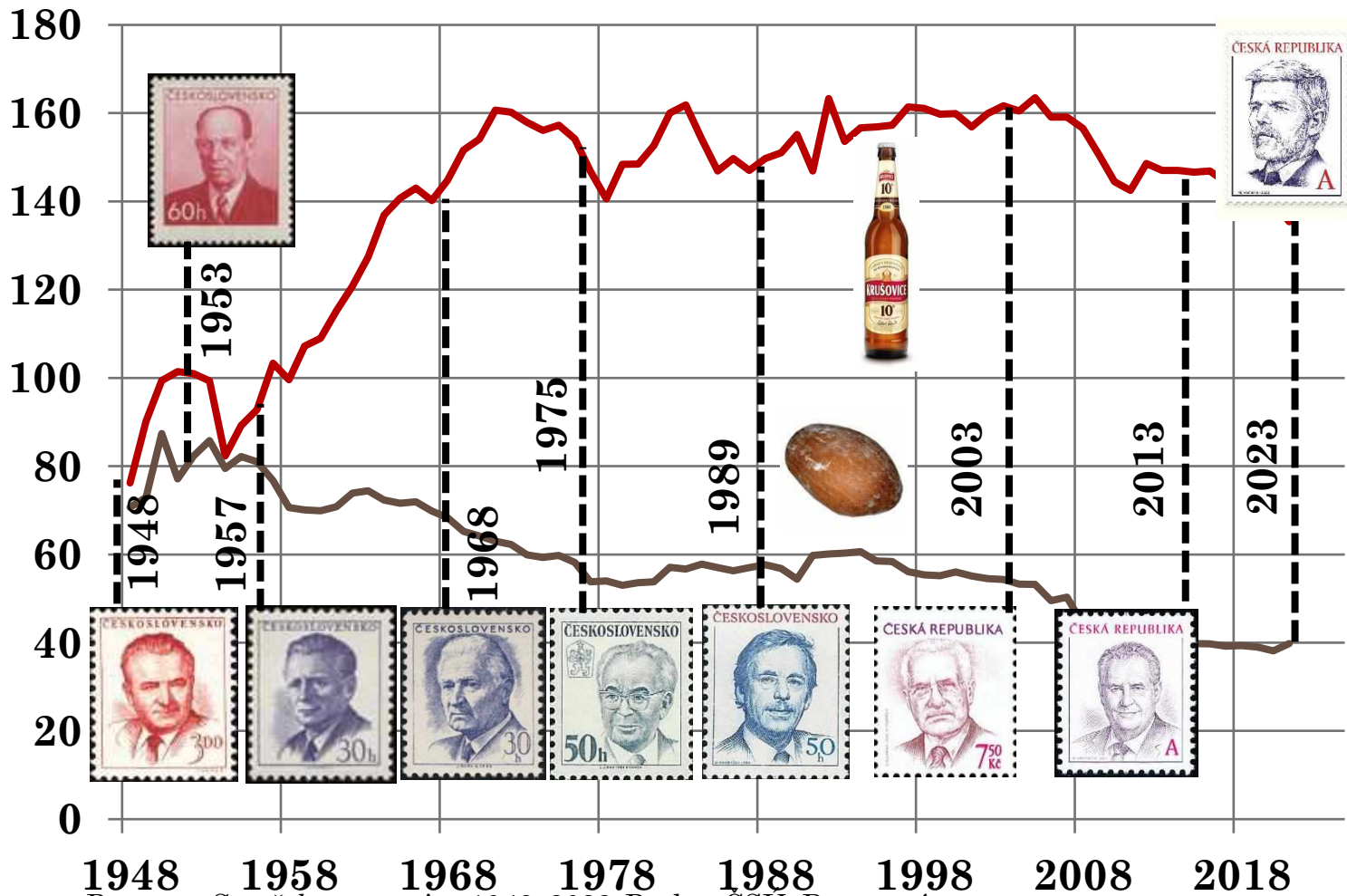
CENA 1 KG CHLEBA V ČESKOSLOVENSKU (K/KČ/KČS)

PRŮMĚRNÁ CENA 1 KG CHLEBA/0,5 L LAHVOVÉHO PIVA V ČR (KČS/KČ)

SPOTŘEBA PIVA A CHLEBA V ČR (HL/KG NA OSOBU A ROK)

Pramen: *Spotřeba potravin: 1948–2022*. Praha, ČSU. Dostupné <https://csu.gov.cz/produkty/spotreba-potravin-1948-2022>

PRŮMĚRNÝ TÝDENNÍ PLAT VYBRANÝCH SKUPIN ZAMĚSTNANCŮ ŠKODOVÝCH ZÁVODŮ V LETECH 1914 AŽ 1918 (v K)

	1914	1915	1916	1917	1918
zbrojovka	151	139	216	296	-
munička	-	170	203	283	-
slévárna	102	158	178	226	-
ocelárna	90	152	175	224	-
kovárna děl	160	147	150	212	-
úředníci	262	277	283	327	322
úředníci (základ)	219	226	234	237	244

pramen: EISENHAMMER Miroslav. Mzdová hladina zaměstnanců
Škodových závodů v Plzni v době první světové války. *Historie a
vojenství*. 2000, roč. 49, s....

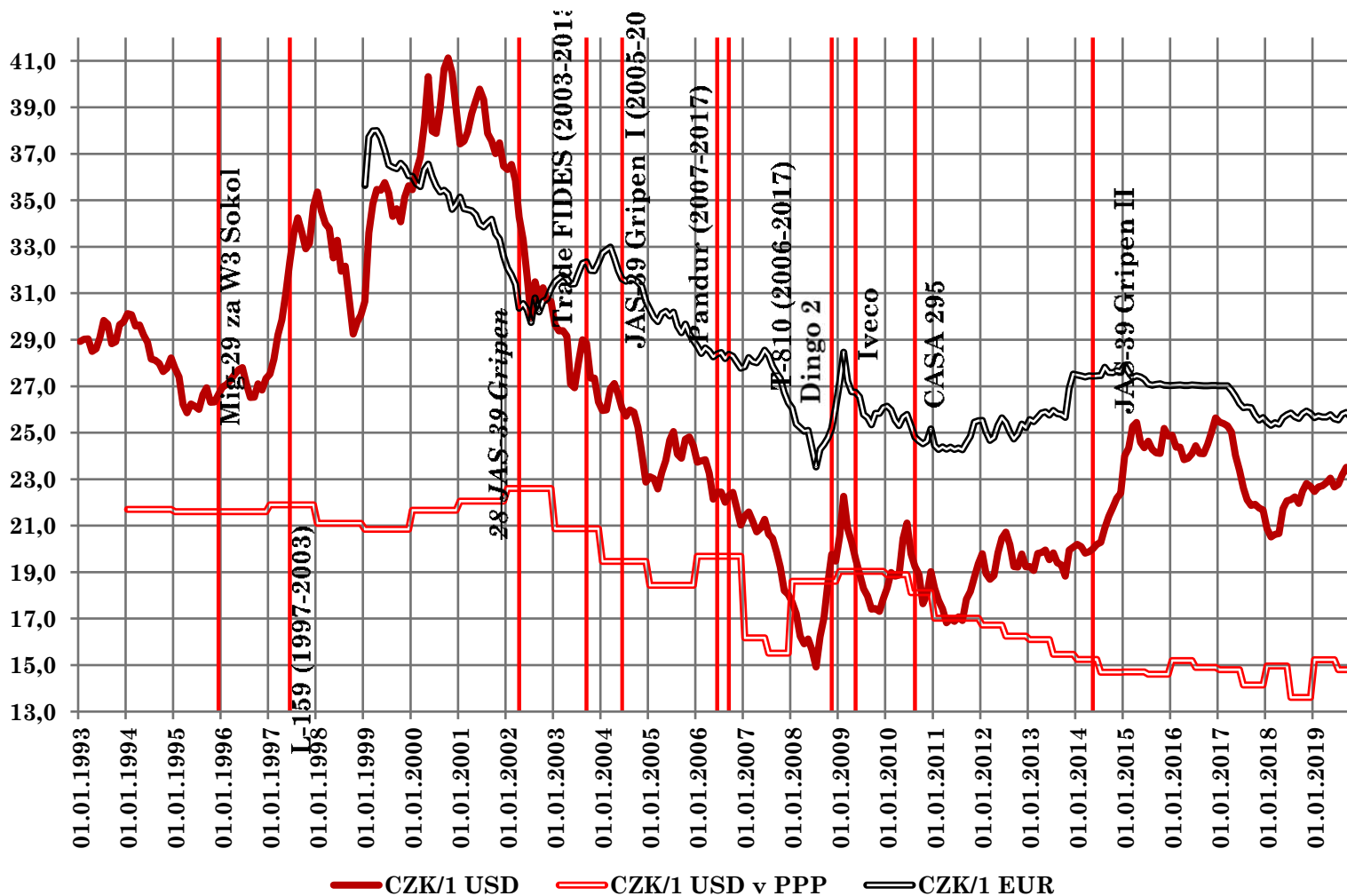

VÁLEČNÁ INFLACE V ČESKOSLOVENSKU

stav k	hotovost	žiro u NBČM	celkem	vklady domácností
31.12.1939	12,3	1,1	13,4	33,8
31.12.1940	13,2	1,6	14,8	33,9
31.12.1941	16,4	2,8	19,2	38,7
31.12.1942	22,5	1,7	24,2	47,5
31.12.1943	36,1	3,2	39,3	58,7
31.12.1944	48,3	6,4	54,7	79,8
30.4.1945	56,0	17,9	73,9	

pramen: VENCOVSKÝ, František. Mnichov 1938 - počátek měnové a finanční devastace české ekonomiky. *Finance a úvěr*. 1998, roč. 48, č. 9, s. 533-54

MĚNOVÉ KURSY, PARITA KUPNÍ SÍLY A VÝZBROJNÍ PROJEKTY V ČR V LETECH 1993–2020

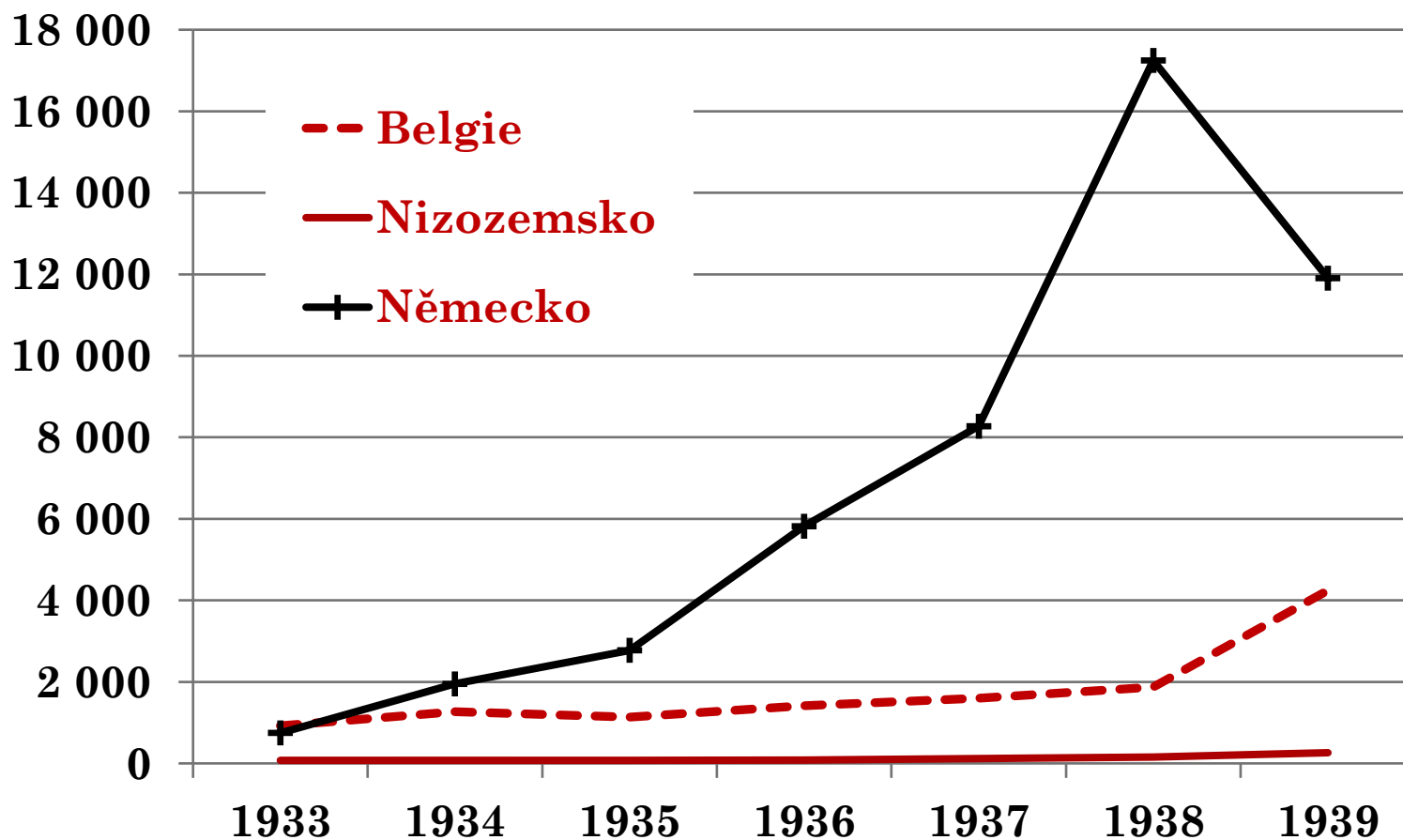
MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ

- Metodika OSN (nástroj kontroly zbrojení)
  - Světová banka (sociální rozvoj)
- NATO (nástroj kontroly plnění závazků)
- SIPRI (nástroj kontroly zbrojení)

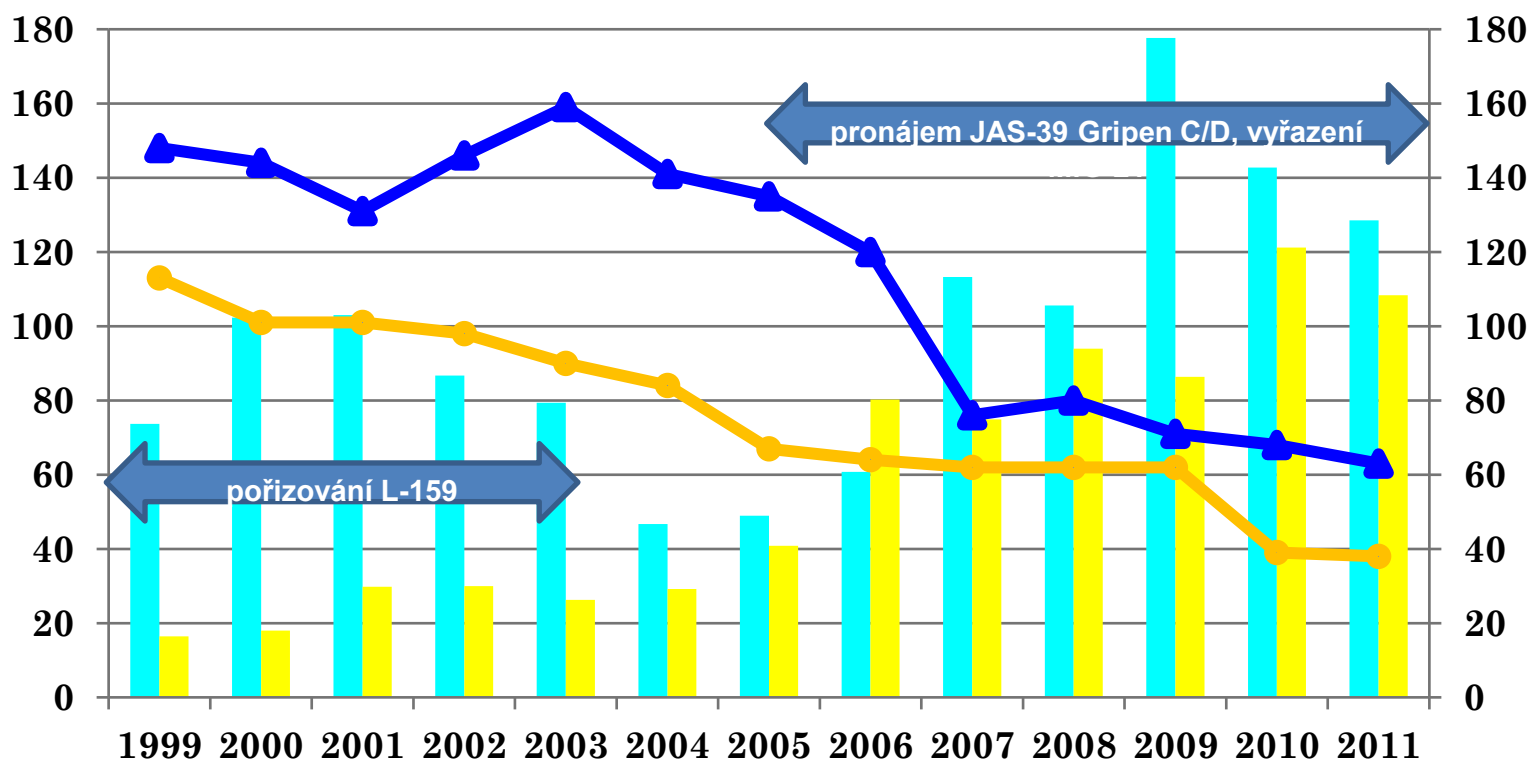
VOJENSKÉ/NÁKLADY VÝDAJE PODLE OSN

výdaje	kategorie		síly	ústředí	jiné
	CELKEM		pozemní, vzdušné	správa, velení	civilní obrana
mandatorní	1. provozní náklady	A osobní náklady			
		- vojáci základní služby			
		- ostatní vojenské osoby, vč. záloh			
		- civilní zaměstnanci			
		B provoz a údržba			
nemandatorní diskrekční	2. nákup a výstavba	C nákup - druhy techniky			
		D výstavba			
	3. výzkum a vývoj				

VÝDAJE NA VYZBROJOVÁNÍ (MIL. BFR, NGL, RM)

ČESKÉ A SLOVENSKÉ BOJOVÉ LETECTVO (DATA OSN, KOSE)

- náklady na 1 boj. vrtulník/letoun CZE
- náklady na 1 boj. vrtulník/letoun SVK
- ◆ boj. vrtulníků a letounů CZE
- ◆ boj. vrtulníků a letounů SVK

Slovensko nabídlo Česku k ochraně státu své tři migy (MfD 29. 9. 2012)

BRATISLAVA Slovenským pilotům zbývají poslední **tři bojeschopné stíhačky MiG 29**. Přesto Bratislava učinila Praze nabídku: Pokud se nedohodnete se Švédy na pronájmu gripenů, mohli by slovenští letci střežit i české nebe. Ačkoliv oficiální čísla říkají, že Slovensko disponuje deseti frontovými stíhači MiG 29, realita je skromnější. **Létají jen tři**. Přesto nyní Slováci nabídli Česku, že se postarají i o ochranu jeho vzdušného prostoru...

SHRNUTÍ

1. Nejtypičtějším příkladem dodatečné potřeby peněz v případě mimořádné situace je odvětví obrany, vojenské výdaje jsou však dnes předmětem mezinárodní kontroly zbrojení.
2. Dodatečné prostředky fiskální expanze pro potřeby bezpečnosti lze získat zdaněním, prodejem majetku, nebo zadlužením.
3. Z hlediska potřeby splatit dluh je zadlužení státu kombinováno s inflací, která přerozděluje hodnotu od věřitele k dlužníkovi.
4. Neúměrné zadlužení státu podkopává soukromé hospodářství, nebo investoři preferují státní dluhopisy před investicemi do podnikání. Dochází k tzv. vytěsňování.

OTÁZKY A ÚKOLY

- Na internetových stránkách MFČR vyhledejte část věnovanou dluhové statistice. Je dluh ČR podle Vás velký, anebo malý? Odpověď zdůvodněte.
- Významnou položkou státního rozpočtu ČR jsou náklady obsluhy dluhu. Za jakých podmínek budou růst/klesat, bude-li se měnit fiskální a měnová politika? – Co to bude znamenat pro výdaje na obranu a bezpečnost?
- Jakým způsobem do financování státu zasahuje inflace?
- Co znamená pro bezpečnost České republiky vzrůstající podíl držitelů českého dluhu ze zahraničí?